

Ks. Sławomir Czajka¹

Kerygmat w Pawłowej argumentacji o zmartwychwstaniu w 1 Kor 15,1-34

Wstęp

Analizując spuściznę św. Pawła w celu wydobycia jej właściwego przesłania, trzeba mieć na względzie następujące kwestie: pisma te zostały napisane jako listy i w takiej formie dotarły do naszych czasów. Ponadto w tej formie korespondencji Apostoła z gminami chrześcijańskimi odnajdujemy narzędzia retoryczne, którymi posługiwano się, wygłaszając mowy starożytne. Trzeba podkreślić, że oprócz elementów retoryki możemy znaleźć całe bogactwo figur literackich, takich jak porównanie, antyteza, przysłówie, epitet.

Wspomniana retoryka to nic innego jak sztuka pięknego przemawiania, która za cel stawiała sobie skuteczność przekonania słuchaczy do konkretnych racji oratora. Oczywiście w czasach Pawła nie było ściśle sprecyzowanych zasad retoryki, jednak dość powszechnie je wykorzystywano. W starożytności funkcjonowały trzy rodzaje retoryki: *genus iudiciale*, *genus demonstrativum* oraz *genus deliberativum*. W omawianym przez nas fragmencie 1Kor 15,1-34 w większości został zastosowany *genus demonstrativum*, ale także w pewnym stopniu *genus deliberativum*².

W świetle współczesnych badań nad retoryką trudno jest postawić tezę, że św. Paweł nie korzystał z tych zasad³. Aby przekonać odbiorców do swoich racji, szczególnie w tak istotnych kwestiach, które poruszał, musiał zatem korzystać z dobrodziejstw tamtego czasu poznanym dzięki swemu dobremu wykształceniu.

---

¹ Doktor teologii w zakresie nauk biblijnych, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Radomiu na Wydziale Teologii KUL oraz w Akademii Katolickiej w Warszawie, Filia w Radomiu. Zainteresowania badawcze: Ewangelie synoptyczne, Pisma Janowe, Listy św. Pawła. Adres e-mail: slawek1@kul.pl.

² Por. D.F. Watson, *Paul's Rhetorical Strategy in 1 Corinthians 15*, w: *Rhetoric and the New Testament: essays from the 1992 Heidelberg Conference*, T.H. Olbricht – S.E. Porter (ed.) (Journal for the study of the New Testament Supplement 90), Sheffield 1993, s. 231-232.

³ Por. C.J. Classen, *Rhetorical criticism of the New Testament* (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 128), Tübingen 2000; C.J. Classen, *Paulus und die antike Rhetorik*, *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche*, 82 (1991), s. 1-33.

1. Schemat retoryczny 1 Kor 15, 1-34

W tym opracowaniu chcemy ukazać fundamentalne znaczenie *narratio* (ww. 3-11), które poprzedza długą argumentację (ww. 14-34) dotyczącą zmartwychwstania umarłych. W większości uczeni zgadzają się ze sobą, prezentując schemat retoryczny, ale w szczegółach widać także różnice. Poniżej zostaną przedstawione stanowiska egzegetów, którzy badali omawiany tekst 1 Kor 15,1-34.

H. Probst⁴ prezentuje następujący schemat retoryczny: 15,1-3a *exordium*; 15,3b-11 *narratio*; 15,12-34 *argumentatio*.

W. Verburg⁵ proponuje rozwiązanie prawie całkowicie odmienne: 15,1-11 *exordium*; 15,12 *narratio*; 15,13-32 *refutatio*; 15,33-34 *peroratio* I. Według tego schematu początkowa część mowy to *exordium* zamiast *narratio*, które obejmuje tylko 15,12. Następnie przechodzi do argumentacji, która jest centralną częścią mowy Pawła, wzbogaconą w zakończeniu przez *refutatio* i *peroratio*.

I. Saw⁶ przedstawia następujący schemat: 15,1-2 *exordium*; 15,3-11 *narratio*; 15,12-34 *argumentatio*, który obejmuje następujące części: 15,12 *partitio*; 15,13-19 *probatio* I; 15,20-28 *probatio* II; 15,29-34 *probatio* III. Przedstawiony schemat podobny jest do poprzednich, z tą jednak różnicą, że część argumentacyjna jest bardziej rozbudowana.

D.F. Watson⁷ proponuje takie oto rozwiązanie: 15,1-2 *exordium*; 15,3-11 *narratio*; 15,12-19 *refutatio* (15,12 *propositio*); 15,20-28 *confirmatio* (15,20 *propositio*; 15,21-22 *ratio*; 15,23-24 *confirmatio*; 15,25-28 *exornatio*); 15,29-34 *peroratio*. Pierwsza część jest podobna do wcześniejszych propozycji. Druga część natomiast rozpoczyna się od 15,12 jako *propositio*, które przechodzi do części argumentacyjnej jako *refutatio*. Stanowisko to jest dość oryginalne i wydaje się prawdopodobne.

J.N. Aletti⁸ przedstawia z kolei taką oto propozycję: 15,1-2 *exordium*; 15,3-11 *narratio*; 15,12-58 *probatio* (podzielone na dwie części: 12-34 e 35-58): 15,12 *propositio* (sous forme interrogative), 15,12-32 *probatio* (A 12-19, B 20-28, A' 29-32); 15,33-34 *peroratio* (sous forme d'exhortation).

A. Eriksson⁹ analizuje rozdział 15 w ten sposób: 15,1-2 *exordium*; 15,3-11 *narratio*; 15,12-57 *argumentatio*: 15,12-19 *refutatio* I, 15,20-34

⁴ H. Probst, *Paulus und der Brief: die Rhetorik des antiken Briefes als Form der paulinischen Korintherkorrespondenz (1 Kor 8-10)*, Tübingen 1991, s. 335-347.

⁵ W. Verburg, *Endzeit und Entschlafene: Syntaktisch-sigmatische, semantische und pragmatische Analyse von 1 Kor 15* (Forschung zur Bibel 78), Würzburg 1996, s. 257-269.

⁶ I. Saw, *Paul's Rhetoric in 1 Corinthians 15: An Analysis Utilizing the Theories of Classical Rhetoric*, Lewiston 1995, s. 223-226.

⁷ D.F. Watson, *Paul's Rhetorical Strategy in 1 Corinthians 15*, s. 235-249.

⁸ J.N. Aletti, *L'argumentation de Paul et la position des Corinthiens - 1Co 15,12-34*, w: L. de Lorenzi (ed.), *Résurrection du Christ et des Chrétiens (1 Co 15)*, Roma 1985, s. 84-86; J.N. Aletti, *La disposition rhétorique dans les épîtres pauliniennes: Propositions de méthode*, NTS, 58 (1992) s. 396.

⁹ A. Eriksson, *Traditions as Rhetorical Proof: Pauline Argumentation in 1 Corinthians* (Coniectanea biblica. New Testament 29), Stockholm 1998, s. 248-250.

confirmatio I, 15,35-49 *refutatio* II, 15,50-57 *confirmatio* II, 15,58 *peroratio*. Propozycja ta jest w zasadzie tożsama z analizą Watsona, z niektórymi elementami, które dotyczą rozbudowanej *argumentatio*. Według Eriksso-
na najważniejszą częścią jest właśnie *argumentatio*, które rozpoczyna się od 15,12 i kończy w 15,57. Propozycja ta jest dość ciekawa i jak najbardziej uzasadniona.

Trzeba podkreślić, że analiza retoryczna 1Kor 15,1-34 przedstawiona powyżej, w przypadku większości badaczy, jest zbieżna, ale występują w niej także różnice, które zostały uwytatnione i są wynikiem odmiennej analizy wyżej wymienionych uczonych.

Nasza propozycja schematu retorycznego jest następująca: 15,1-2: *transitus*; 15,3-11: *narratio*; 15,12-13: *propositio*; 15,14-20: I *argumentum*; 15,21-28: II *argumentum*; 15,29-34: III *argumentum*.

2. Znaczenie żywej tradycji

W omawianym 1Kor 15,1-34 centralną część stanowi najstarszy fragment, nazwany kerygmatem (15,3b-5), który Paweł przejął od pierwszej wspólnoty chrześcijan i przekazał wierzącym w Koryncie. Jego treścią jest wydarzenie śmierci i zmartwychwstania Jezusa wraz z przywołaniem świadków, którzy widzieli Zmartwychwstałego (15,5-8). Apostoł Paweł łączy fakt zmartwychwstania Jezusa z zagadnieniem zmartwychwstania umarłych i rozwija w swej argumentacji (15,12-34).

Powodem interwencji Pawła była negacja prawdy o zmartwychwstaniu umarłych przez niektórych członków wspólnoty korynckiej. Apostoł poruszony tą sytuacją i innymi problemami występującymi w Koryncie napisał do nich kilka listów, aby przypomnieć im podstawowe prawdy wiary i moralności chrześcijańskiej¹⁰. Kwestia zmartwychwstania dla Pawła była fundamentalna, dlatego poświęcił temu zagadnieniu rozdział 15 i zawarł w nim kerygmat, który prawdopodobnie nie został jeszcze dobrze i w pełni zrozumiany przez wspólnotę wierzących¹¹. Aby lepiej pojąć związek pomiędzy zmartwychwstaniem Chrystusa a zmartwychwstaniem wierzących, Apostoł przypomniał w 15,20: „Tymczasem jednak Chrystus zmartwychwstał jako pierwszy spośród tych, co pomarli”. Zatem dzięki zmartwychwstaniu Jezusa, wszyscy wierzących w Niego zmartwychwstaną w odpowiednim czasie.

¹⁰ Prawdopodobnie przynajmniej cztery listy wysłane do wspólnoty korynckiej w procesie redakcyjnym zostały połączone w dwa, które aktualnie posiadamy. Tym problemem zajmuje się szerzej C.K. Barrett, *La Prima lettera ai Corinti. Testo e commento*, Bologna 1979, s. 23-29; por. także A.M. Buscemi, *Paolo vita opera messaggio* (SBF An 43), Jerusalem 1997, s. 161-163.

¹¹ Tutaj należy dodać niektóre zagadnienia związane z kerygmatem i bardzo istotne w teologii Pawła: centralna rola krzyża Chrystusa, jedność wspólnoty kościelnej jako Ciała Chrystusa, mądrość Boża inna od ziemskiej mądrości, posłanie i znaczenie apostołatu, rola Eucharystii jako uczestnictwa w liturgii niebiańskiej; por. A.M. Buscemi, *Paolo*, s. 167.

W nawiązaniu do centralnego tematu omawianej perykopy należy określić znaczenie kerygmatu (15,3b-5), który Paweł przypomniał wspólnocie korynckiej. W omawianym tekście możemy znaleźć trzy główne części mowy retorycznej wykorzystanej przez Pawła: *transitus* (15,1-2): wprowadza nowy temat, kończąc w ten sposób sekcje wcześniejszą dotyczącą zasady korzystania z charyzmatów; *narratio* (15,3-11): przywołuje kerygmat, aby zrozumieć temat zmartwychwstania wierzących w Chrystusie oraz trzy części *argumentatio* (15,14-20; 15,21-28; 15,29-34). Ta ostatnia, najdłuższa część mowy, ma za cel przekonać wątpiących we wspólnocie do przyjęcia prawdy o zmartwychwstaniu umarłych i wzmocnić ich wiarę w wydarzenia zbawcze dokonane przez Jezusa Chrystusa.

To, co poprzedza ów kerygmat, to odwołanie się Pawła do głoszonej przez niego Ewangelii oraz tradycji, która trwa nieprzerwanie dzięki naocznym świadkom życia Jezusa. Wyrażenie τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν (15,1) jest formułą szczególnie drogą dla Pawła i oznacza, że Koryntianie muszą budować na ciągłości tradycji Ewangelii, a nie nowych tendencjach i ideologiach, które burzą głoszoną przez niego Dobrą Nowinę. Termin ἀδελφοί, jakim zwraca się do wspólnoty, ma charakter bardzo emocjonalny i osobisty, podkreślający szczególną więź między nimi.

Taka Ewangelia, którą przyjęli i według której starają się żyć, jest dla nich źródłem zbawienia oraz dojrzewania osobistego i wspólnotowego. Mają być świadkami Ewangelii, której treść jest niezbędna w każdym jej głoszeniu. Ta czynność nie jest tylko powtórzeniem faktów historycznych, ale przekazywaniem żywej tradycji, która w konsekwencji prowadzi do jedności z Bogiem i wspólnoty między jej członkami¹². Ta tradycja była przekazywana przez pierwszą wspólnotę chrześcijańską i stała się sercem każdego głoszenia Ewangelii. Apostoł był związany z tradycją, którą otrzymał i wobec której sam starał się być wiernym, tak jak inni apostołowie. Omawiany tekst 1Kor 15 jest fundamentalny w tradycji chrześcijańskiej, ponieważ przekazuje kerygmat jako wydarzenie kulminacyjne w życiu Jezusa, tj. Jego śmierć i zmartwychwstanie¹³.

Paweł przekazuje żywą tradycję, która niesie w sobie moc zbawczą, pod warunkiem, że jest przyjęta i wypełniana w sposób integralny, tak jak ją przekazali świadkowie tych wydarzeń (por. 15,2). W taki sposób ma stać się narzędziem do osiągnięcia zbawienia¹⁴. Przepowiadanie Ewangelii było zatem dla apostołów fundamentem w ich doświadczeniu chrześcijańskim¹⁵. Dla Pawła wszystko zaczynało się od głoszenia Ewangelii, w której

¹² Por. J.H. Schütz, *Paolo e l'anatomia dell'autorità apostolica*, Brescia 2011, s. 86.

¹³ Por. L. Gianantoni, *La paternità apostolica di Paolo. Il kerygma, l'evangelizzatore, la comunità*, Bologna 1993, s. 174.

¹⁴ J.H. Schütz, *Paolo e l'anatomia*, s. 81, stwierdza, że "il kerygma diventa apostolico in quanto si fonda sul carattere di testimone oculare dell'apostolo, e diventa attuale nella sua missione".

¹⁵ A. Sacchi, *Lettere paoline e altre lettere* (LCSB 6) Torino, 1996, s. 335, twierdzi, że głoszona Ewangelia stanowi centrum doświadczenia apostołowskiego i rozwija się poprzez 4 etapy: "annuncio evangelico, adesione di fede, vita cristiana, salvezza finale".

centrum zawsze był Chrystus Ukrzyżowany i Zmartwychwstały. Dlatego poprzez przywołanie tych wydarzeń, Apostoł chciał uświadomić wspólnocie korynckiej centralny moment orędzia zbawczego.

3. Kerygmat fundamentem życia chrześcijańskiego

Kerygmat jako fundament przepowiadania znajduje się w części zwanej *narratio* (15,3-11), ponieważ poprzez ten zabieg Paweł chciał mieć solidną podstawę do dalszej argumentacji. Jego celem było uwypuklenie tego faktu dla wspólnoty korynckiej, szczególnie dla tych, którzy wątpili w możliwość zmartwychwstania umarłych. Dlatego też celem tej części wypowiedzi było *docere*, czyli prezentacja faktów historycznych, aby adresaci przyjęli je w sposób całościowy i poprawny. To kulminacyjne wydarzenie zawiera w sobie dwie istotne odsłony: tajemnicę śmierci i zmartwychwstania Jezusa. Te dwie rzeczywistości tworzą *argumentum ab rebus ipsis*¹⁶, poprzez które Paweł chciał przypomnieć członkom wspólnoty w Koryncie, że przyjmując Ewangelię, są zobowiązani do jej wypełnienia. Co więcej, to *argumentum* tworzy listę świadków: Piotra nazwanego Kefasem i Dwunastu jako pierwszych, natomiast inni uczniowie i Paweł dołączają do ich świadectwa. W konsekwencji także wspólnota koryncka, ze swoją wiarą, jest świadkiem tego samego kerygmatu.

Poprzez *narratio* Apostoł chciał wpłynąć na wspólnotę koryncką i zwrócić uwagę na ich wiarę, aby z żywym pragnieniem przyjęli na nowo kerygmat, który jest fundamentem ich chrześcijańskiego życia. Ta wiara w pierwszym momencie bazuje na autorytecie głoszonej Ewangelii, przekazywanej przez apostołów, na autorytecie tradycji apostoelskiej, a także na *opinio communis* całej wspólnoty wierzących. W ten sposób Paweł osiąga swój cel bardzo konkretny: angażuje swoich słuchaczy, aby mieli pewność co do *opinio communis*: wiara wspólnoty opiera się na Chrystusie¹⁷. Paweł i jego słuchacze są świadkami jedynej i tej samej rzeczywistości zbawczej (ὁ ὄν καὶ σφύζεσθε) (15,2): Chrystus umarł i zmartwychwstał dla naszego zbawienia. Apostoł, przekazując wspólnocie kerygmat, chciał nie tylko przypomnieć jego treść, ale przede wszystkim przekonać niektórych ze wspólnoty do właściwej postawy dotyczącej zmartwychwstania umarłych¹⁸.

Można stwierdzić zatem, że wspólnota w Koryncie przeżywała kryzys dotyczący ich tożsamości chrześcijańskiej. Jednak to nie cała wspólnota w Koryncie miała problem z przyjęciem prawdy o zmartwychwstaniu umarłych, ale tylko niektórzy z nich nie byli wierni przyjętej Ewangelii¹⁹.

¹⁶ Por. H. Lausberg, *Handbook of Literary Rhetoric. A Foundation for Literary Study*, Leiden – Boston – Köln 1998, §§ 274, 278.

¹⁷ Por. H. Lausberg, *Literary Rhetoric*, § 327.

¹⁸ Por. X. Léon-Dufour, *Risurrezione di Gesù e messaggio pasquale*, Cinisello Balsamo 1973, s. 38.

¹⁹ G. Barbaglio, *La Teologia di Paolo. Abbozzi in forma epistolare*, Bologna 1999, s. 181-182,

Powodem takiej postawy mogła być dualistyczna wizja, według której człowiek składa się z duszy i ciała. Zatem Grecy rozumieli duszę jako byt duchowy, uwięziony w materialnym ciele, co nie jest zgodne z antropologią biblijną, wskazującą na jedność duszy i ciała. Dlatego też Paweł używa najmocniejszego argumentu, jaki posiada, tj. kerygmatu, który formuje i ożywia wiarę²⁰.

Ta część mowy, którą nazywamy *narratio* (ww. 3-11), nie ogranicza się tylko i wyłącznie do przypomnienia faktów z ostatniego etapu życia Jezusa, ale przede wszystkim wskazuje na ich znaczenie teologiczne. Można stwierdzić, że zawiera pewną interpretację wydarzeń: Chrystus umarł «za nasze grzechy», a to wydarzenie dokonało się «zgodnie z Pismem»²¹. W tym sensie, poprzez fakt śmierci Jezusa, spełniły się zapowiedzi proroków Starego Testamentu. Według Pawła ma to znaczenie fundamentalne dla historii zbawienia i dla każdego wierzącego we wspólnocie korynckiej.

Apostoł jest świadomy znaczenia śmierci Jezusa, bez której człowiek nie mógłby osiągnąć zbawienia. Jeśli chodzi o znaczenie terminu odkupienie, to wyraża on idee wykupienia kogoś²². W listach Pawłowych podkreślona zostaje idea wyzwolenia z grzechu jako temat fundamentalny w jego teologii (por. Ef 1,7; Kol 1,14). Możemy wyróżnić dwa podstawowe skutki odkupienia: wyzwolenie z grzechu i śmierci wiecznej²³. Ponadto w sensie pozytywnym odkupienie przynosi również dar Ducha Świętego, który zostaje dany wspólnocie Kościoła. W Rz 3,24 Paweł potwierdza, że odkupienie jest aktem darmowym, możliwym dzięki łaskowości Boga, a konsekwencją tego faktu jest usprawiedliwienie²⁴. W 1Kor 1,30 natomiast znajduje się idea, że Jezus Chrystus „stał się dla nas mądrością od Boga i sprawiedliwością, i uświęceniem, i odkupieniem”.

Św. Paweł rozumie śmierć Jezusa jako całkowitą ofiarą z siebie, aż do przelania krwi (por. Rz 4,25; Ef 5,2). Dlatego też życie Chrystusa

uważa, że „chi scrive vuole riconfermare un'intesa con i credenti di Corinto sulla base dell'annuncio evangelico capace, per un verso, di fondare una solida speranza nella risurrezione dei credenti morti e, per l'altro, di costituire una valida difesa contro il pericolo rappresentato dai negatori”.

²⁰ A. Sisti, *La Risurrezione di Cristo nella catechesi apostolica (1 Cor 15,1-11)*, *Euntes Docete*, 28 (1975) s. 195, potwierdza, że kerygmat to „l'annuncio ufficiale della salvezza operata da Cristo, presentata nei suoi termini essenziali a coloro che ancora non la conoscono”.

²¹ Por. A. Sisti, *La Risurrezione di Cristo nella catechesi apostolica*, s. 199.

²² R. Penna, *I ritratti originali di Gesù Cristo. Inizi e sviluppi della cristologia neotestamentaria, vol. 2: gli sviluppi* (Studi sulla Bibbia e il suo ambiente 1-2), Cinisello Balsamo 2011, s.146, stwierdza, że „la pratica della manomissione degli schiavi o quella della liberazione dei prigionieri o forse meglio lo schema veterotestamentario della liberazione d'Israele”.

²³ A. Bonora, „redenzione”, w: P. Rossano – G. Ravasi – A. Girlanda (ed.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, Cinisello Balsamo 1988, s. 1295.

²⁴ W. Bieder, θάνατος, *Dizionario Esegético del Nuovo Testamento*, I, s. 1586, uważa, że „se scopo della sua morte e del suo risuscitamento è che egli sia signore de morti e dei vivi (Rom 14,9), la morte non deve essere intesa come un fatto egoistico, ma come donazione al Signore (14,7s.)”.

można rozumieć jako proegzystencję, a jego śmierć jako akt niezastąpiony i wyjątkowy²⁵. Tylko w Rz 3,25 znajdziemy motyw mówiący o tym, że Bóg ustanowił swego Syna „narzędziem prześlągnięcia przez wiarę mocą Jego krwi”²⁶. Podobną ideę wyraża Apostoł w Ef 1,7, podkreślając, że odkupienie dokonało się mocą krwi Chrystusa²⁷.

Ponadto kolejnym skutkiem śmierci Jezusa jest pojednanie. Ta inicjatywa wychodzi ze strony Boga, to On chce się jako pierwszy pojednać z człowiekiem²⁸. Dlatego „wszystko zaś to pochodzi od Boga, który pojednał nas z sobą przez Chrystusa i zlecił nam posługę jednania” (2Kor 5,18).

Poza tym śmierć Chrystusa ma za cel zniszczyć wszelką wrogość pomiędzy Bogiem a człowiekiem (por. Rz 5,10). W ten sposób Jezus wyba-
wił wszystkich od prawa, które było ciężarem (por. Gal 5,1), zatem śmierć nie ma już władzy nad człowiekiem (por. Rz 6,9)²⁹. Niezwykle ważnym skutkiem odkupienia jest usprawiedliwienie³⁰ (por. Rz 5,1), dzięki któremu wierzący cieszą się pokojem z Bogiem.

Apostoł, w ten sposób rozumiejąc śmierć Jezusa, łączy ją ze zmartwychwstaniem, ponieważ te dwa wydarzenia tworzą jedyne w swoim rodzaju dzieło zbawienia i pełnią rolę fundamentu dla głoszenia Ewangelii³¹. Apostoł do tych faktów dołącza jeszcze chrystofanie, które są znakiem potwierdzającym centralne wydarzenia³². Tajemnica zmartwychwstania nie może być rozumiana bez odniesienia do odkupieńczej śmierci Jezusa. Fakt zmartwychwstania należy już do rzeczywistości przyszłej, a zatem nie da się go zrozumieć tylko w kategoriach czysto rozumowych³³. Sam moment powstania z grobu Jezusa był pozbawiony świadków, dlatego

²⁵ Por. A. Bonora, „morte”, w: *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, s. 1021.

²⁶ Według P. Grech, *Le idee fondamentali del Nuovo Testamento. Compendio di teologia biblica*, Modena 1970, s.118, „san Paolo accetta la interpretazione della Chiesa della morte di Cristo come sacrificio, e parla della morte, del sangue e della croce come strumenti di espiazione”.

²⁷ Por. G. Pulcinelli, *La morte di Gesù come espiazione. La concezione paolina*, Cinisello Balsamo 2007, s. 185-189; R. Penna, *L'apostolo Paolo. Studi di esegesi e teologia* (Parola di Dio 12), Cinisello Balsamo 1991, s. 403-410.

²⁸ Por. R. Penna, *I ritratti originali di Gesù Cristo*, s. 146.

²⁹ Por. A. Bonora, „morte”, w: *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, s. 1022.

³⁰ R. Penna, *I ritratti originali di Gesù Cristo*, s. 151, stwierdza, że usprawiedliwienie „è saldamente radicata nella croce, ma è resa possibile dalla risurrezione, che rende la croce feconda applicandone i frutti”.

³¹ Według L.J. Kreitzer, „eschatologia”, w: *Słownik Teologii Św. Pawła*, s. 205, zmartwychwstanie Jezusa „jest przede wszystkim wydarzeniem eschatologicznym, potwierdzającym nastanie nowego wieku... jest ono postrzegane jako dopełnieniem sensu śmierci Jezusa na krzyżu i ściśle wiąże się z Jego zasiadaniem w mocy po prawicy Ojca”.

³² Por. J. Gnilk, *Paolo di Tarso. Apostolo e testimone*, Brescia 1998, s. 298-299.

³³ B. Rigaux, *Dio l'ha risuscitato. Esegese e teologia biblica*, Cinisello Balsamo 1976, s. 511, twierdzi, że „la risurrezione non è soltanto un fatto, fosse pure il più importante della vita di Gesù di Nazaret... La risurrezione raggiunge il credente fin nelle fibre costitutive del suo essere, perché mediante la fede il cristiano entra nella dimensione escatologica, definitiva e ultima della rivelazione divina, dove la salvezza è determinata dalla presenza vivente e dinamica del Cristo...”.

Ewangeliści opisują wydarzenia, które dokonały się wczesnym rankiem. Jednym ze znaków informujących o tym wydarzeniu jest pusty grób, który w pewnym sensie można umieścić obok chrystofanii³⁴.

Należy podkreślić, że zmartwychwstanie jest faktem zamierzonym przez Boga i można go rozumieć jako wypełnienie się czasów mesjańskich³⁵. Poprzez zmartwychwstanie Bóg ukazuje swoją moc, ten akt Boży ma wymiar eschatologiczny i umożliwia realizację przyszłej paruzji³⁶ oraz zapowiada zmartwychwstanie umarłych na końcu czasów³⁷, a co się z tym wiąże sąd ostateczny³⁸. Fakt zmartwychwstania można rozumieć jako nowe stworzenie³⁹. Święty Paweł w 1Kor 15,22, poprzez typologię Adama do Chrystusa, ukazuje, że dzięki „Nowemu Adamowi” można zbudować nowe życie. Jest to czas łaski dla wszystkich wierzących, ponieważ będzie odbudowana ludzkość, która została wyzwolona z grzechu i śmierci poprzez zmartwychwstanie. Jezus po tym wydarzeniu nie powraca do życia ziemskiego jak Łazarz, ale uwielbionego, śmierć nad Nim nie ma już władzy⁴⁰ (por. Rz 6,9). Zmartwychwstanie zatem należy już do rzeczywistości transcendentnej, całkowicie należącej do Boga i dlatego otwiera perspektywę zbawczą dla każdego, kto wierzy⁴¹. Skutki zmartwychwstania Jezusa widać także w czasie teraźniejszym, bo pozostał On w swoim Kościele i poprzez niego prowadzi wiernych do życia wiecznego.

Apostołowi bardzo zależało na poprawnej wizji faktu zmartwychwstania Chrystusa i w konsekwencji właściwym przyjęciu prawdy o zmartwychwstaniu umarłych, dla których to wydarzenie jest przejściem ze śmierci do życia⁴². Święty Paweł wskazuje, że Jezus Chrystus: „przekształci nasze ciało ponizone, na podobne do swego chwalebne go ciała” (Flp 3,21a). Fakt zmartwychwstania można rozumieć jako nieśmiertelność, czyli stan, który nigdy się nie kończy⁴³. Tak więc Chrystus zmartwychwstał jako pierwszy, następnie ci, którzy należą do Niego⁴⁴ (por. 1Kor 15,20).

³⁴ Por. H. Schlier, *La risurrezione di Gesù Cristo*, Brescia 1973, s. 28

³⁵ G. De Virgilio, *La teologia biblica. Itinerari e traiettorie* (Dabar – Logos – Parola. Lectio divina popolare), Padova 2014, s. 245, określa ten fakt jako „pienezza del tempo messianico”.

³⁶ Por. R. Penna, *I ritratti originali di Gesù Cristo*, s. 154.

³⁷ Por. Tamże, s. 154.

³⁸ R. Penna, *I ritratti originali di Gesù Cristo*, s. 155, stwierdza, że „salvezza escatologica è legata al fatto che il Cristo è vivo per poter intercedere in nostro favore nell'ultimo giudizio”.

³⁹ Por. B. Rigaux, *Dio l'ha risuscitato*, s. 459.

⁴⁰ H. Schlier, *La risurrezione di Gesù Cristo*, s. 21, uważa, że „la risurrezione dai morti... che è sottratta definitivamente alla morte e nei confronti della quale la morte è impotente, che ha il suo modo di essere nel «corpo di gloria» ...”.

⁴¹ Por. H. Kessler, *La risurrezione di Gesù Cristo. Uno studio biblico, teologico-fondamentale e sistematico* (Biblioteca di teologia contemporanea 105), Brescia 1999, s. 21-23.

⁴² Por. L.J. Kreitzer, „zmartwychwstanie”, w: *Słownik Teologii Św. Pawła*, s. 961.

⁴³ Por. Tamże, s. 962-963.

⁴⁴ X. Léon-Dufour, *Risurrezione di Gesù e messaggio pasquale*, s. 47, uważa, że „da un lato morte e sepoltura, risurrezione ed apparizioni si susseguono, manifestando chiaramente che questi eventi si inseriscono nella storia degli uomini. Dall'altro lato, essi sono unificati e compresi nel gran disegno di Dio”.

4. Świadcstwo apostoelskie o Jezusie Chrystusie

Po przedstawieniu kerygmatu Paweł w 1 Kor 15,5-8 kontynuuje *narratio*, wskazując osoby, którym ukazał się Jezus po swym zmartwychwstaniu. W ten sposób przywołuje wydarzenia historyczne, które dotyczą kerygmatu i podkreśla autorytet naocznych świadków obecności Jezusa Zmartwychwstałego. Niewątpliwie pełnią oni niezastąpioną rolę, ponieważ czynią skutecznym przepowiadanie Ewangelii. Nie tylko Apostoł potwierdza istnienie owych świadków, ale także Ewangelie, które opisują ukazanie się Zmartwychwstałego swoim uczniom. Paweł, przypominając kerygmat wspólnocie korynckiej, dołącza do niego listę świadków: Kefasa (1Kor 15,5a), Dwunastu (1Kor 15,5b), pięciuset braci (1Kor 15,6), Jakuba i wszystkich apostołów (1Kor 15,7), na końcu zaś samego siebie (1Kor 15,8)⁴⁵. Ci właśnie przeżyli doświadczenie Zmartwychwstałego jak nikt inny i dlatego ich misja ma szczególny charakter⁴⁶. Oczywiście nie byli świadkami samego faktu zmartwychwstania, ale stali się świadkami Jezusa Zmartwychwstałego. To nie oznacza, że ich rola jest mniej ważna, wręcz przeciwnie, ich doświadczenie spotkania posiada najwyższy walor, ponieważ jest jedyne i niepowtarzalne.

Chrystofanie posiadają istotne znaczenie, ponieważ potwierdzają prawdę o zmartwychwstaniu Jezusa⁴⁷ i dają pewność, że posiada ono walor historyczny⁴⁸. Z pewnością, ich celem nie było uwiarygodnienie głoszonej Ewangelii, ale stanowiły integralną część planu zbawczego⁴⁹. Z tym wiąże się także misja apostołów, aby szli na krańce świata i głosili Ewangelię⁵⁰, co w konsekwencji będzie stanowiło tworzenie wspólnot Kościoła. Jest bardzo prawdopodobne, że Paweł dołączył listę świadków intencjonalnie, aby wzbudzić u swoich słuchaczy nawrócenie i właściwą interpretację faktu zmartwychwstania umarłych, pokazując im prawdziwe i cielesne zmartwychwstanie Jezusa⁵¹. Choć chrystofanie mogą wydawać się drugorzęd-

⁴⁵ Por. A. Sacchi, *Lettere paoline*, s. 336.

⁴⁶ Według F.G. Brambilla, *Il Crocifisso Risorto. Risurrezione di Gesù e fede dei discepoli* (Biblioteca di teologia contemporanea 99), Brescia 1998, s. 38-39, „l'apparizione è il modello espressivo con cui si porta alla parola l'esperienza di conversione e di unificazione dei discepoli dopo la Pasqua, ma il cui contenuto tale è «vuoto» ed è riempito nei racconti di apparizione con i procedimenti interpretativi provenienti dai vari interessi «attualizzanti» delle primitive comunità cristiane”.

⁴⁷ Por. H. Kessler, *La risurrezione di Gesù Cristo*, s. 115.

⁴⁸ Por. A. Sisti, *La Risurrezione di Cristo nella catechesi apostolica*, s. 201.

⁴⁹ G. Segalla, *Teologia biblica del Nuovo Testamento. Tra memoria escatologica di Gesù e promessa del futuro regno di Dio* (Logos. Corso di studi biblici 8/2), Torino 2005, s. 210-211, potwierdza historyczność ukazywania się Jezusa i ich znaczenia zbawczego; H. Schlier, *La risurrezione di Gesù Cristo*, s. 31, uważa, że „la risurrezione di Gesù Cristo, che avviene nello slancio che porta all'elevazione, acquista effettiva storicità nell'apparizione del Risorto e vi si conclude”.

⁵⁰ Por. H. Kessler, *La risurrezione di Gesù Cristo*, s. 115.

⁵¹ Por. P.J. Brown, *Bodily resurrection and ethics in 1 Cor 15: connecting faith and morality in the context of Greco-Roman mythology*, Tübingen 2014, s. 129-130.

ne w relacji do kerygmatu, pełnią one bardzo ważną rolę. Nie tylko mają wzbudzić nawrócenie u Koryntian, ale także wzmocnić wiarę pierwotnej wspólnoty.

Trzeba podkreślić, że pomiędzy śmiercią, zmartwychwstaniem a ukazywaniem się Jezusa istnieje ścisły związek, ponieważ Jezus objawia się z ranami męki. Są to znaki widoczne, które prowadzą bezpośrednio do wydarzeń zbawczych. Oprócz znaków widzialnych chrystofanie miały znaczenie o wiele głębsze: doświadczenie prawdziwego spotkania z Jezusem Uwielbionym⁵². Takie doświadczenie nie było dane tylko dla nich samych, ale przede wszystkim, by mogli dawać odważne świadectwo wszystkim narodom, aby Ewangelia dotarła na krańce ziemi⁵³.

Przywołując listę świadków, Paweł podkreśla rolę Piotra i ukazuje, że między nimi istnieje widzialna jedność, choć z pewnością pragnął również uwiarygodnić swój apostołat. Stąd jego misja pochodzi od Chrystusa Zmartwychwstałego i przez Niego jest autoryzowana⁵⁴. Ponadto Paweł wiele razy w swoich listach podkreśla własne i osobiste doświadczenie Jezusa Zmartwychwstałego (Gal 1,12), aby przekonać swoich słuchaczy do wiary w Ewangelię⁵⁵. To doświadczenie Apostoła było niezwykle ważne, ponieważ sam mógł ujrzeć Jezusa i ten moment stał się początkiem jego nawrócenia⁵⁶.

Zakończenie

W opracowaniu tym został ukazany kerygmat (15,3b-5) i jego niezastąpiona funkcja, jaką pełni w 1Kor 15. Posłużył on Pawłowi do argumentacji, która stała się swoistym upomnieniem wspólnoty korynckiej i wskazaniem właściwego rozumienia faktu zmartwychwstania umarłych. Wspomniany kerygmat, to dla Apostoła najmocniejszy argument, jaki posiadał, ponieważ odwoływał się do fundamentu wiary chrześcijan korynckich, a mianowicie, że Chrystus umarł i zmartwychwstał. Ponadto, Paweł przywołał listę świadków Zmartwychwstałego (15,5-8), co sprawiło, że jego wypowiedź była jak najbardziej wiarygodna i autentyczna. To wszystko, co przedstawił Apostoł, miało doprowadzić „niektórych” spośród wspólnoty korynckiej do przekonania, że istnieje ścisły związek pomiędzy zmartwychwstaniem Jezusa i przyszłym zmartwychwstaniem umarłych.

⁵² Por. H. Schlier, *La risurrezione di Gesù Cristo*, s. 35.

⁵³ H. Schlier, *La risurrezione di Gesù Cristo*, s. 33, uważa, że „il fatto di 'rivelazione' conferma la sua designazione alla parola e al ministero di testimone inviato e autorizzato; in tutto ciò, nei limiti del provvisorio, l'anticipazione della rivelazione definitiva, escatologica...tale incontro è l'anticipazione dell'avvenimento escatologico”.

⁵⁴ Por. J. Becker, *La resurrezione nel cristianesimo primitivo*, Brescia 1991, s. 100-101.

⁵⁵ Por. H. Schlier, *La risurrezione di Gesù Cristo*, s. 34.

⁵⁶ Por. B. Rigaux, *Dio l'ha risuscitato*, s. 473-474.

Streszczenie

Paweł Apostoł w 1 Kor 15 przedstawia kerygmat jako najstarszą formę wyznania wiary pierwotnej wspólnoty. Jej treścią jest fakt śmierci, pogrzebania i zmartwychwstania Chrystusa. Ponadto dołącza listę świadków, którzy widzieli Jezusa Zmartwychwstałego, poczynając od Piotra, którego nazywa Kefasem aż po swoje własne świadectwo jako najmniejszego z apostołów. Ta tematyka zostaje podjęta z powodu problemu niezrozumienia faktu zmartwychwstania umarłych przez niektórych chrześcijan korynckich. Jest to o tyle ważne, ponieważ wiara w zmartwychwstanie jest naturalną konsekwencją dla każdego wierzącego. Negowanie tego faktu jest niezrozumieniem Ewangelii, którą głosił Apostoł. Według Pawła negacja zmartwychwstania umarłych jest również zaprzeczeniem zmartwychwstania Jezusa. W rozdziale 15 możemy odnaleźć elementy retoryki klasycznej tak dobrze znanej i używanej w czasach Pawła. Apostoł, chcąc przekonać chrześcijan do swej argumentacji, musiał używać wszystkich możliwych środków do osiągnięcia tego celu.

Słowa kluczowe: Ewangelia, kerygmat, śmierć, zmartwychwstanie, wiara

Title: The Kerygma in Paul's Argumentation on the Resurrection in 1 Cor 15,1-34

Summary

Paul the Apostle in 1 Cor 15, at the beginning of this chapter presents the kerygma, and reminds the ancient tradition which he himself took over and handed over to the Christian community. This kerygma consists of three events: death, funeral and resurrection of Jesus. He also includes a list of witnesses, who saw Jesus risen, beginning with Kefas - Peter and ending with the testimony of Paul himself who is the least of the apostles. This topic is taken up for a reason, because some Corinthians misunderstand the resurrection of the dead. This is important, because the faith in resurrection is a natural consequence for every believer. If someone denies the resurrection, he does not understand the Gospel that Paul proclaimed. According to Paul, denying the resurrection of the dead is also negation of the resurrection of Jesus. In chapter 15, we can see some elements of classical rhetoric, so well-known and used in Paul's days. In order to convince Christians of his argument, the Apostle had to use all possible means to achieve this goal.

Key words: Gospel, kerygma, death, resurrections, faith

Bibliografia

1. Aletti J.N., *L'argumentation de Paul et la position des Corinthiens - 1 Co 15,12-34*, w: L. de Lorenzi (ed.), *Résurrection du Christ et des Chrétiens (1 Co 15)* (SBM), Roma 1985.
2. Aletti J.N., *La disposition rhétorique dans les épîtres pauliniennes: Propositions de méthode*, NTS, 58 (1992).
3. Barbaglio G., *La Teologia di Paolo. Abbozzi in forma epistolare*, Bologna 1999.

4. Barrett C.K., *La Prima lettera ai Corinti. Testo e commento* (Collana Studi biblici 6), Bologna 1979.
5. Becker J., *La resurrezione dei morti nel cristianesimo primitivo* (StBi 97), Brescia 1991.
6. Bieder W., θάνατος, in *Dizionario esegetico del Nuovo Testamento*, H. Balz – G. Schneider (ed.), Brescia 2004, s. 1583-1594.
7. Bonora A., “morte”, w: *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, s. 1021.
8. Bonora A., “redenzione”, w: P. Rossano – G. Ravasi – A. Girlanda (ed.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, Cinisello Balsamo 1988, s. 1295.
9. Brambilla F.G., *Il Crocifisso Risorto. Risurrezione di Gesù e fede dei discepoli* (Biblioteca di teologia contemporanea 99), Brescia 1998.
10. Brown P.J., *Bodily resurrection and ethics in 1 Cor 15: connecting faith and morality in the context of Greco-Roman mythology*, Tübingen, 2014.
11. Buscemi A.M., *Paolo vita opera messaggio* (SBF An 43), Jerusalem 1997.
12. Classen C.J., *Rhetorical criticism of the New Testament* (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 128), Tübingen 2000.
13. Classen C.J., *Paulus und die antike Rhetorik*, *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche*, 82 (1991), s. 1–33.
14. De Virgilio G., *La teologia biblica. Itinerari e traiettorie* (Dabar – Logos – Parola. Lectio divina popolare), Padova 2014.
15. Eriksson A., *Traditions as Rhetorical Proof: Pauline Argumentation in 1 Corinthians* (Coniectanea biblica. New Testament 29), Stockholm 1998.
16. Gianantoni L., *La paternità apostolica di Paolo. Il kerygma, l'evangelizzatore, la comunità*, Bologna 1993.
17. Gnilka J., *Paolo di Tarso. Apostolo e testimone*, Brescia 1998.
18. Grech P., *Le idee fondamentali del Nuovo Testamento. Compendio di teologia biblica*, Modena 1970.
19. Kessler H., *La risurrezione di Gesù Cristo. Uno studio biblico, teologico-fondamentale e sistematico* (Biblioteca di teologia contemporanea 105), Brescia 1999.
20. Kreitzer L.J., “eschatologia”, w: *Słownik Teologii Św. Pawła*, G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid (red.), Warszawa 2010, s. 201-216.
21. Kreitzer L.J., “zmartwychwstanie”, w: *Słownik Teologii Św. Pawła*, G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid (red.), Warszawa 2010, s. 959-966.
22. Lausberg H., *Handbook of Literary Rhetoric. A Foundation for Literary Study*, Leiden – Boston – Köln 1998.
23. Léon-Dufour X., *Risurrezione di Gesù e messaggio pasquale*, Cinisello Balsamo 1973.
24. Penna R., *I ritratti originali di Gesù Cristo. Inizi e sviluppi della cristologia neotestamentaria, vol. 2: gli sviluppi* (Studi sulla Bibbia e il suo ambiente 1-2), Cinisello Balsamo 2011.
25. Penna R., *L'apostolo Paolo. Studi di esegesi e teologia* (Parola di Dio 12), Cinisello Balsamo 1991.

26. Probst H., *Paulus und der Brief: die Rhetorik des antiken Briefes als Form der paulinischen Korintherkorrespondenz (1 Kor 8-10)*, Tübingen 1991.
27. Pulcinelli G., *La morte di Gesù come espiazione. La concezione paolina*, Cinisello Balsamo 2007.
28. Rigaux B., *Dio l'ha risuscitato. Egesi e teologia biblica*, Cinisello Balsamo 1976.
29. Sacchi A., *Lettere paoline e altre lettere (LCSB 6)*, Torino 1996.
30. Saw I., *Paul's Rhetoric in 1 Corinthians 15: An Analysis Utilizing the Theories of Classical Rhetoric*, Lewiston 1995.
31. Schlier H., *La risurrezione di Gesù Cristo*, Brescia 1973.
32. Schütz J.H., *Paolo e l'anatomia dell'autorità apostolica*, Brescia 2011.
33. Segalla G., *Teologia biblica del Nuovo Testamento. Tra memoria escatologica di Gesù e promessa del futuro regno di Dio (Logos. Corso di studi biblici 8/2)*, Torino 2005.
34. Sisti A., *La Risurrezione di Cristo nella catechesi apostolica (1 Cor 15,1-11)*, w: *Euntes Docete*, 28 (1975) s. 187-203.
35. Verburg W., *Endzeit und Entschlafene: Syntaktisch-sigmatische, semantische und pragmatische Analyse von 1 Kor 15 (Forschung zur Bibel 78)*, Würzburg 1996.
36. Watson D.F., *Paul's Rhetorical Strategy in 1 Corinthians 15*, w: *Rhetoric and the New Testament: essays from the 1992 Heidelberg Conference*, T.H. Olbricht – S.E. Porter (ed.) (*Journal for the study of the New Testament Supplement* 90), Sheffield 1993.